

ŠIMON PETR V LUKÁŠOVĚ EVANGELIU

PETR MAREČEK

This study presents an analysis and an interpretation of the texts of the Lukan Gospel which make a mention of Simon Peter. The aim of the paper "Simon Peter in the Gospel of Luke" is to present the main characteristics of the portrait of Simon Peter and its significance in the Gospel of Luke.

Key words: Biblical exegesis; The Gospel of Luke; Jesus Christ; Simon Peter; Disciples of Jesus.

Šimon Petr nepochybně náleží k nejvýznamnějším postavám Nového zákona a prvotní církve. O Petrovi se dovídáme v Novém zákoně mnohem více než o kterémkoliv jiném apoštolu, vyjma Pavla. Informace o jeho osobě poskytují jak hesla v biblických slovnících,¹ tak vědecké monografie² a odborné články.³ Cílem naší studie je představit hlavní rysy osoby Šimona Petra dle svědectví Lukášova evangelia a poukázat na jeho důležitost v rámci tohoto evangelia.⁴

Evangelista Lukáš použil při líčení Petra látku Markova evangelia a materiál vlastní tradice „L“. Šimon Petr vystupuje v Lukášově evangeliu ve 14 scénách (Lk 4,38–39; 5,1–11; 6,12–16; 8,43–48; 8,40–42.49–56; 9,18–22; 9,28–36; 12,41–48; 18,18–30; 22,7–13; 22,31–34; 22,54–62; 24,12; 24,34).⁵ Evangelista Lukáš pro něj používá 11krát jméno Šimon (Lk 4,38[dvakrát]; 5,3.4.5.10[dvakrát]; 6,14; 22,31[dvakrát]; 24,34), 18krát se o něm zmiňuje pomocí přízviska Petr (Lk 6,14; 8,45.51; 9,20.28.32.33; 12,41; 18,28; 22,8.34.54.55.58.60.61[dvakrát]; 24,12) a jednou jej uvádí dvojím jménem Šimon Petr (Lk 5,8).

¹ CULLMANN, O.: *Petros, Kefas*. In: Kittel, G. (ed.): *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*. Bd. VI. Stuttgart 1959, s. 99–112; PESCH, R.: *Kefas*. In: Balz, H. – Schneider, G. (edd.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Bd. II. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz 1981, sl. 721–723; PESCH, R.: *Petros, Simon*. In: Balz, H. – Schneider, G. (edd.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Bd. III. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz 1983, sl. 193–201; DONFRIED, K. P., *Peter*. In: Freedman, D. N. (ed.): *Anchor Bible Dictionary*, V, New York 1992, s. 251–263; WEHR, L.: *Petrus, Apostel, I. Neues Testament*. In: Kasper, W. et al. (edd.): *Lexikon für Theologie und Kirche*. Bd. VIII, Freiburg – Basel – Wien 1999, sl. 90–94.

² Viz např. DIETRICH, W.: *Das Petrusbild der lukanischen Schriften*. Stuttgart 1972; BROWN, R. E. – DONFRIED, K. P. – REUMANN, J.: *Peter in the New Testament: A Collaborative Assessment by Protestant and Roman Catholic Scholars*. New York 1973; DSCHULNIGG, P.: *Petrus im Neuen Testament*. Stuttgart 1996; WIARDA, T.: *Peter in the Gospels: Pattern, Personality and Relationship*. Tübingen 2000; GNILKA, J.: *Petrus und Rom: Das Petrusbild in den ersten zwei Jahrhunderten*. Freiburg – Basel – Wien 2002; SCHULTHEISS, T.: *Das Petrusbild im Johannesevangelium*. Tübingen 2012.

³ Viz např. PESCH, R.: *Die Stellung und Bedeutung Petri in der Kirche des Neuen Testaments: Zur Situation der Forschung*. Concilium 7, 1971, s. 240–245; HOFFMANN, P.: *Der Petrus-Primat im Matthäusevangelium*. In: Gnilka, J. (ed.): *Neues Testament und Kirche*. Freiburg 1974, s. 94–114; MEIER, J. P.: *Petrine Ministry in the New Testament and in the Early Patristic Traditions*. In: Puglisi (ed.): *How Can the Petrine Ministry Be a Service to the Unity of the Universal Church?* Grand Rapids – Cambridge 2010, s. 13–33.

⁴ Při výkladu jednotlivých perikop, kde se Šimon/Petr objevuje, se budeme opírat o standardní text NESTLE – ALAND, *Novum Testamentum Graece*. Aland, B. et al. (edd.), Stuttgart 2001, který již obsahuje výsledky textové kritiky.

⁵ Rovněž v ostatních dvou synoptických evangeliích se objevuje tento první učedník v podobném množství scén. Evangelista Marek uvádí takovýto scén 15 (Mk 1,16–20; 1,29–31; 1,35–39; 3,13–19; 5,35–43; 8,27–30; 8,31–33; 9,2–8; 10,28–31; 11,20–25; 13,3–37; 14,26–31; 14,32–42; 14,54.66–72; 16,1–8) a Matouš jich má 14 (Mt 4,18–22; 8,14–15; Mt 10,2–4; 14,28–31; 15,15; 16,16–19; 16,21–23; 17,1–8[13]; 17,24–27; 18,21–22; 19,27–28; 26,30–35; 26,36–46; 26,57–58.69–75). Scén ve Skutcích apoštolů, kde vystupuje Šimon Petr, je celkem 16 (1,12–14; 1,15–26; 2,14–41; 3,1–10; 3,11–26; 4,1–22; 5,1–11; 5,12–16; 5,17–42; 8,14–25; 9,32–35; 9,36–43; 10,1–48; 11,1–18; 12,1–19;

1. Uzdravení Šimonovy tchyně (Lk 4,38–39)

První scénou v Lukášově evangeliu, ve které se Šimon/Petr objevuje, je událost uzdravení Šimonovy tchyně v Lk 4,38–39. Lukáš převzal tuto epizodu z Mk 1,29–31. Paralelní text se nachází rovněž v Mt 8,14–15. Jelikož u Lukáše nepředchází tuto událost povolání prvních čtyř učedníků, jak je tomu v Mk 1,16–20, nejsou tito učedníci nyní uvedeni. V Lk 4,38 se Lukáš zmiňuje ve shodě se svou předlohou Mk 1,29 o „Šimonově domě“, což se může jevit v rozporu s údajem v Janově evangeliu, které představuje Betsaidu jako město Ondřeje a Petra (Jan 1,44). Lze se domnívat, že Jan má na mysli rodiště Petra a Ondřeje, zatímco Marek, jehož svědectví přebírá Lukáš, hovoří o místě, kde Šimon Petr později bydlel. Při líčení uzdravení Šimonovy tchyně evangelista Lukáš na rozdíl od své předlohy jednak uvádí, že uzdravení nastalo pouhým Ježíšovým slovem (Lk 4,38c; odlišně v Mk 1,31), a jednak pomocí připojeného příslovce „hned“ (Lk 4,39) poukazuje na okamžitou povahu uzdravení. Dvojí zmínění jména Šimona v Lk 4,38 slouží k vyzdvížení jeho osoby v této epizodě. Tato událost uzdravení, při které byl Šimon očitým svědkem moci Ježíšova slova, připravuje jeho povolání.⁶

2. Povolání Šimona a jeho druhů (Lk 5,1–11)

Epizoda povolání Šimona a jeho druhů v Lk 5,1–11, která se značně liší od Mk 1,16–20, náleží k vlastní látce Lukášova evangelia a má paralelu v závěrečné redakční kapitole Janova evangelia (Jan 21,1–14).⁷ Při srovnání Lk 5,1–11 s odpovídajícím textem v Markově evangeliu (Mk 1,16–20), kde při události Ježíšova povolání prvních učedníků zaujímá Šimon Petr rovnocennou roli s ostatními, si lze všimnout, že v Lk 5,1–11 je vůči ostatním vyzdvížen. Vyprávění v Lk 5,1–11 se zejména vyznačuje dvojitým rozhovorem mezi Ježíšem a Šimonem (Lk 5,4–5.8–10).

První rozhovor zahajuje Ježíš, jenž se obrací na Šimona příkazem: „Zaješ na hlubinu a spusťte síť k lovení!“ (Lk 5,4). Přechod ve výzvě od singuláru (Lk 5,4b) k plurálu (Lk 5,4c), který prozrazuje znalost práce rybářů jako týmovou činnost,⁸ je zřejmě dán tím, že jednou je míněn Šimon Petr jako zodpovědný a jednou je míněna celá posádka.⁹ Plurál se vztahuje k Šimonovým společníkům, ke kterým patří Jakub a Jan (srov. Lk 5,7.10). Lze se domnívat, že Šimonovi společníci nejsou záměrně výslovně zmíněni, aby tak byla zdůrazněna Šimonova priorita (srov. též Lk 9,32 na rozdíl od Mk). Šimon na Ježíšův příkaz reaguje slovy: „Mistře,¹⁰ celou noc jsme se

15,1–21). Janovo evangelium uvádí 11 scén, ve kterých se nachází Šimon Petr (Jan 1,40.41–42; 6,66–69[71]; 13,1–11; 13,21–26[30]; 13,36–38; 18,10–11; 18,15–18.25–27; 20,1–10; 21,1–14; 21,15–19; 21,20–23).

⁶ WIEFEL, W.: *Das Evangelium nach Lukas*. Berlin 1988, s. 110; SCHNEIDER, G.: *Das Evangelium nach Lukas, Kapitel 1–10*. Gütersloh – Würzburg 1992, s. 115.

⁷ Navzdory četným odlišnostem lukášovské a janovské verze se můžeme domnívat, že jde o vyprávění stejného zázraku. Jedná se o úryvek tradice, který nezávisle na sobě zaznamenali dva evangelisté. Lukáš ho začlenil do příběhu povolání Šimona, zatímco Jan jej spojil s příběhem o zjevení vzkříšeného Ježíše. Viz dále MAREČEK, P.: *Šimon Petr v Lk 5,1–11*. *Studia theologica* 14/4 [50], 2012, s. 1–18.

⁸ Rybář měl sice k dispozici vrhací síť, se kterou mohl pracovat jeden člověk, avšak práce s vlečnou sítí vyžadovala kolem 14–16 osob a rovněž záťahová síť byla obsluhována více lidmi. Srov. dále NUN, M.: *Cast Your Net Upon the Waters. Fish and Fishermen in Jesus' Time*. *Biblical Archaeology Review* 19/6 (1993), s. 46–56.

⁹ HAENCHEN, E.: *Historie und Verkündigung bei Markus und Lukas*. In: *Die Bibel und wir. Gesammelte Aufsätze*, II, Tübingen 1968, s. 173–174.

¹⁰ Oslovení Ježíše titulem *epistata* „mistře“, které zahrnuje uznání autority, se objevuje pouze v Lukášově evangeliu, a to vždy ve vokativu, především v souvislosti s příběhy zázraků, používají (kromě Lk 17,13) pouze Ježíšovi učedníci (Petr ještě v Lk 8,45 a 9,33; Jan v Lk 9,49; učedníci v Lk 8,24). Srov. dále GLOMBITZA, O.: *Die Titel didaskalos und epistates für Jesus bei Lukas*. *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche* 49, 1958, s. 275–278.

lopotili, a nic jsme nechtyli. Ale na tvé slovo spustím sítě.“ (Lk 5,5). Šimon jako znalý a zkušený rybář ve své odpovědi Ježíšovi sděluje, že nelze očekávat úlovek ryb během dne, jestliže bylo marné úsilí v noci.¹¹ Jediný důvod, který Šimona vede k provedení Ježíšova požadavku, je skutečnost, že je to jeho přání. Moc Ježíšova slova již zakusil (Lk 4,39). Svým přitakáním k tomu Ježíšovu příkazu uznává, že jeho slovo je mocně působivé a že je schopné toho, co je neproveditelné lidskými silami. Jedná se o první skutečný postoj víry člověka vůči Ježíšovi během jeho veřejného působení. Projevená víra Šimona Petra v moc Ježíšova slova nepřináší zklamání.

Druhý rozhovor je zahájen reakcí Šimona Petra na zázračný rybolov, která je jak neverbální, tak verbální. Neverbální reakce je dána postojem klanění. Šimon padá k Ježíšovým nohám. Nejedná se zde o výslovný projev bohopocty, jelikož ta je v Lukášovu evangeliu vyhrazena Bohu (Lk 4,8) a vzkríšenému Ježíši (Lk 24,52),¹² nýbrž jde o bezprostřední výraz úcty, úžasu a ohromení (srov. Lk 5,9).¹³ Verbální reakce zahrnuje slova: „Pane, odejdi ode mě, neboť jsem člověk hříšný!“ Pomocí titulu *kyrie* „pane“ (Lk 5,8),¹⁴ který je možné ve srovnání s oslovením *epistata* „mistře“ v Lk 5,5 považovat za výraz zvýšené úcty,¹⁵ dává Petr najevo, že si uvědomuje Ježíšovu sounáležitost s Bohem. Tato skutečnost je znatelná rovněž z jeho dalších slov, ve kterých Ježíše prosí, aby opustil jeho blízkost. Jako odůvodnění pro tuto svou prosbu uvádí: „jsem člověk hříšný“. Tato slova doznání nevypovídají ani tak o jeho morální stránce, jako jsou spíš výrazem jeho uvědomění, že Ježíš náleží do sféry, do které on nepatří. Svými slovy vyjevuje, že dospěl k úsudku, že v Ježíšově osobě se setkává se samotným Bohem, se kterým není hoden se setkat.¹⁶ Na slova Šimona Petra odpovídá Ježíš: „Neboj se! Od nynějška budeš lovit lidi“ (Lk 5,10). Slova povzbuzení „Neboj se!“ (Lk 5,10) ozřejmují, že Šimon Petr zakusil zjevení moci Boží.¹⁷ Slova pověření „Od nynějška budeš lovit lidi“ nejsou příkazem, nýbrž lze na ně pohlížet jako na ohlášení proctví, které se týká budoucí apoštolské činnosti Šimona Petra.¹⁸ Skutečnost, že Šimonova slova vyznání o vědomí vlastní hříšnosti a nehodnosti (Lk 5,8) předchází Ježíšova slova pověření k apoštolské činnosti (Lk 5,10), ozřejmuje, že Šimonovo poslání nespočívá na jeho osobních kvalitách a že úspěch jeho působení není dán jeho lidskými schopnostmi, nýbrž má základ v Ježíšově působivém slově, jehož moc vyjevil zázračný rybolov.

Nakonec si v této perikopě zaslouží pozornost bezprostřední spojení „Šimon Petr“ (Lk 5,8), které se v Lukášově evangeliu objevuje pouze zde,¹⁹ jinak u synoptiků již jen v Mt 16,16, naproti tomu se však opětovně vyskytuje v Janově evangeliu (Jan 6,68; 13,9.24.36; 18,15.25; 20,6; 21,2.3.11).²⁰ Použití rozšířeného jména „Šimon Petr“ v Lk 5,8 může poukazovat na skutečnost,

¹¹ Noc, zejména období po západu slunce a před jeho východem, je totiž nejpříhodnějším časem pro lov ryb (srov. ARISTOTELES: *Historia animalium*, 8,19.602–605; PLINIUS STARŠÍ: *Naturalis historia*, 9,23.56).

¹² MAREČEK, P.: *Ježíšovo vzkríšení v evangeliích: Výklad závěrečných kapitol kanonických evangelií*. Olomouc 2011, s. 222.

¹³ Srov. též DILLMANN, R. – PAZ, C. M.: *Das Lukas-Evangelium: Ein Kommentar für die Praxis*. Stuttgart 2000, s. 94.

¹⁴ Výraz *ku,rioi* je nejčastěji používaný titul pro Ježíše v Lukášově dvojdíle. Srov. dále FITZMYER, J. A.: *The Gospel According to Luke (I–IX)*. New York 1981, s. 200–204.

¹⁵ KLOSTERMANN, E.: *Das Lukasevangelium*. Tübingen 1975, s. 70–71.

¹⁶ ECKEY, W.: *Das Lukasevangelium. Unter Berücksichtigung seiner Parallelen. Teilband I: 1,1–10,42*. Neukirchen – Vluyn 2004, s. 245 k Petrovým slovům v Lk 5,8 dodává: „Das Bekenntnis ist die Anerkennung existentieller Gottesferne angesichts offener Gottesnähe.“

¹⁷ Ve Starém zákoně se s tímto povzbuzením setkáváme vždy tam, kde člověk zakouší přítomnosti Boží nebo jeho posla (Ex 20,20; Sdc 6,23; Iz 41,10; Dan 10,12.19).

¹⁸ SCHÜRMAN, H.: *Das Lukasevangelium*, Teil I. Freiburg – Basel – Wien 1990, s. 271.

¹⁹ Autor Lk/Sk se o něm zmiňuje jako o Petrovi, popř. používá vyjádření „Šimon, kterému dal jméno Petr“ (Lk 6,14) a „Šimon, který se nazývá Petr“ (Sk 10,5.18.32; 11,13).

²⁰ PESCH, R.: *Petros, Simon*. In: Balz, H. – Schneider, G. (edd.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Bd. III. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz 1983, sl. 194 uvádí, že přízvisko „Petr“ se stalo brzy vlastním jménem, ana-

že povolání Šimona a jeho pojmenování Ježíšem spolu souvisí,²¹ nebo smí upozorňovat na totožnost Šimona s Petrem, který zastával vůdčí roli v okruhu dvanácti učedníků,²² nebo může zastávat funkci zdůraznění důležitosti jeho osoby.²³

3. Šimon – pojmenovaný Petr – v čele vyvolených dvanácti apoštolů (Lk 6,12–16)

Zpráva o vyvolení Dvanácti v Lk 6,12–16, kterou přebírá Lukáš z Mk 3,13–19, je další scénou, kde vystupuje Šimon/Petr. Paralelní text se nachází též v Mt 10,1–4. Lukášovská verze této epizody vykazuje řadu zvláštností. Připojený údaj o Ježíšově modlitbě, která náleží mezi příznačné rysy Lukášova evangelia, zdůrazňuje význam události.²⁴ Lukáš na rozdíl od Marka a Matouše nesděljuje nic o vybavení učedníků, avšak více než oni zdůrazňuje jejich vyvolení Ježíšem.²⁵ Ve shodě s Markovým evangeliem je rovněž u Lukáše Šimonovo jméno uvedeno v čele skupiny dvanácti. Prvním jmenovaným v seznamu je ten, kdo byl povolán jako první (Lk 5,1–11). Zmínka o udělení přívziska „kterého pojmenoval Petr“ (Lk 6,14) je utvořena paralelně k formulaci o dvanácti, „které nazval apoštolý“. Uvedení Šimonova přívziska slouží ke zdůraznění jeho osoby mezi apoštolý. Pro Lukáše je Šimon do té míry důležitý, že je Petr.²⁶ Takovéhoho zvýraznění dosahuje evangelista Lukáš i tím, že na rozdíl od Mk 3,17 se nezmiňuje o udělení přívziska synům Zebedeovým. Jelikož Lukáš neuvádí text podobný k Mt 16,16b–19, nejsme obeznámeni o důvodu udělení tohoto jména a jaký význam toto jméno zahrnuje. Na konci „řeči na rovině“ (Lk 6,20–49) Ježíš přirovnává ty, kteří slyší jeho slovo a jednájí podle něho, k člověku, který stavěl dům a položil základy na skálu (Lk 6,48: *ten petran*). Přívzisko se stává enigmatickou předpovědí pevné budoucnosti Petra nehledě na jeho selhání během pašijových událostí.²⁷

4. Petr v roli mluvčího učedníků při uzdravení ženy s krvotokem (Lk 8,43–48)

V lukášovské verzi zázraku uzdravení ženy s krvotokem v Lk 8,43–48, který pochází z Mk 5,25–34 a má paralelu v Mt 9,20–22, je Petr na rozdíl od markovské předlohy představen jako mluvčí učedníků. Zatímco v Mk 5,31 se učedníci obrací společně na Ježíše a téměř vyčítavě mu říkají, jak se při takovéto tlačenci může ptát, kdo se ho dotkl, v Lk 8,45 zdvořile promlouvá k Ježíšovi sám Petr v roli mluvčího učedníků: „Mistře, plno lidí se na tebe tlačí a tísní tě!“²⁸ Petr uctivým oslovením *epistata* „mistře“ uznává Ježíšovu autoritu a jeho majestát, které dokazují jeho zázračné činy. Petr je zde poprvé v Lukášově evangeliu představen jako mluvčí učedníků. V této roli, ve které se objevuje ještě vícekrát (srov. Lk 9,20; 12,41; 18,28), jej vyobrazují rovněž ostatní evangelisté (srov. Mk 8,29 par. Mt 16,16; Mk 10,28 par. Mt 19,27; Jan 6,68–69).

logicky k vývoji mesiášského titulu „Kristus“, který se stal součástí vlastního jména, tj. vedl k vytvoření dvojitého jména „Ježíš Kristus“.

²¹ GRUNDMANN, W.: *Das Evangelium nach Lukas*. Berlin 1971, s. 128.

²² MARSHALL, I. H.: *The Gospel of Luke*. Exeter 1978, s. 204.

²³ DIETRICH, W.: *Das Petrusbild der lukanischen Schriften*. Stuttgart 1972, s. 44–45.

²⁴ Podle Lukášovy teologické perspektivy modlitba doprovází stěžejní okamžiky Ježíšova působení (Lk 3,21; 9,18.28; 22,17.19.41; 23,46).

²⁵ SCHNEIDER, G.: *Das Evangelium nach Lukas, Kapitel 1–10*. Gütersloh – Würzburg 1992, s. 145.

²⁶ GNILKA, J.: *Petrus und Rom: Das Petrusbild in den ersten zwei Jahrhunderten*. Freiburg – Basel – Wien 2002, s. 26.

²⁷ GARLAND, D. E.: *Luke*. Grand Rapids 2011, s. 273.

²⁸ BOVON, F.: *Das Evangelium nach Lukas. Teil I. Lk 1,1–9,50*. Zürich – Neukirchen 1989, s. 443.

5. Petr společně s Janem a Jakubem při vzkříšení Jairovy dcery (Lk 8,40–42.49–56)

V lukášovském vyprávění o vzkříšení Jairovy dcery (Lk 8,40–42.49–56), které tvoří rámec epizody o uzdravení ženy s krvotokem (Lk 8,43–48), jsou ve shodě s markovskou předlohou (Mk 5,21–24.35–43) očitými svědky této zázračné události, jež vyjevuje Ježíšovu vznešenost a moc, kromě rodičů dívky tři upřednostnění učedníci. Ve shodě s Mk 5,37 je rovněž v Lk 8,51 jako první z těchto tří učedníků jmenován Petr. Po něm však není uveden Jakub, jak je to obvyklé v seznamech těchto tří učedníků u Marka (Mk 9,2; 14,33; srov. též 13,3), nýbrž na druhém místě je jmenován Jan. Tato změna pořadí již předem poukazuje na zvláštní postavení Jana vedle Petra (srov. Lk 9,28 s Mk 9,2; Lk 22,8 s Mk 14,12), které bude zastávat v rané církvi v Jeruzalémě podle líčení Skutků apoštolů (Sk 1,13; 3,1.3.4.11; 4,13.19; 8,14). Z pohledu Sk jsou Petr a Jan pro evangelistu Lukáše dvojicí učedníků, která náleží k sobě.

6. Petr v roli mluvčího učedníků při vyznání Ježíše jako Božího Mesiáše (Lk 9,18–22)

V perikopě Lk 9,18–22, která obsahuje Petrovo vyznání a první předpověď utrpení, se Petr znovu objevuje v roli mluvčího učedníků. Lukáš se zde opírá o text Mk 8,27–31, který však značným způsobem redakčně upravuje v souladu se svými literárními a teologickými tendencemi. Zmínka o Ježíšově modlitbě, která je redakčním doplněním a která se v Lukášově evangeliu obvykle vyskytuje v souvislosti s líčením významné události (srov. Lk 3,21; 6,12; 9,29), poukazuje předem na význačnost scény Petrova vyznání.²⁹ Zatímco na první otázku, která se týká mínění lidí o Ježíšovi (Lk 9,18), odpovídají učedníci dohromady (Lk 9,19), na jeho druhou otázku ohledně toho, za koho ho oni pokládají (Lk 9,20a), odpovídá Petr jako jejich mluvčí (Lk 9,20b). K titulu „Mesiáš“ v Mk 8,29 evangelista Lukáš připojuje pro lepší pochopení svých čtenářů genitivní vyjádření „Božího“ (Lk 9,20b).³⁰ Ježíš je „Božím Mesiášem“, což zdůrazňuje jeho zvláštní vztah k Bohu.³¹ Plynulým přechodem od Petrova vyznání k Ježíšově první předpovědi utrpení v Lk 9,22 evangelista dává najevo, že Ježíš je trpícím Božím Mesiášem. Třebaže v souvislosti s pozdějšími Ježíšovými předpověďmi o utrpení Syna člověka (Lk 9,43b–45; 18,31–34) jsou učedníci představeni jako nechápající, zde po první předpovědi Lukáš na rozdíl od své markovské předlohy neuvádí reakci učedníků. Vynechání Petrovy námitky, která následuje po Ježíšových slovech předpovědi utrpení, a rovněž následného Ježíšova pokárání Petra (Mk 8,32–33; srov. též Mt 16,22–23) odpovídá Lukášově tendenci vyvarovat se pokud možno všeho ve svém evangeliu, co by vrhalo špatné světlo na Petra. Stejnou snahu vyjevuje též Lukáš v souvislosti s představením apoštolů. Takto jasněji vyniká vyznání Ježíše jako Božího Mesiáše ze strany Petra, který je ušetřen Ježíšova pokárání.

7. Událost Ježíšova proměnění za přítomnosti Petra, Jana a Jakuba (Lk 9,28–36)

Epizoda Ježíšova proměnění (Lk 9,28–36), jež má předlohu v Mk 9,2–8 a paralelní text v Mt 17,1–8, je další scénou, kde vystupuje Šimon/Petr. Určité styčné body mezi matoušovskou

²⁹ SCHNEIDER, G.: *Das Evangelium nach Lukas, Kapitel 1–10*. Gütersloh – Würzburg 1992, s. 208: „Wie andere 'epochale' Ereignisse wird die Offenbarung des Leidenmüssens durch das Gebet Jesu vorbereitet“ (vgl. 3,21; 6,12; 9,28).

³⁰ FITZMYER, J. A.: *The Gospel According to Luke (I–IX)*. New York 1981, s. 774–775.

³¹ SCHÜRMAN, H.: *Das Lukasevangelium*, Teil I. Freiburg – Basel – Wien 1990, s. 530; KREMER, J.: *Lukasevangelium*. Würzburg 1992, s. 105; KLEIN, H.: *Lukasevangelium*. Göttingen 2006, s. 339.

a lukášovskou formou textu nejsou ještě dokladem existence další formy tradice.³² Pořadí jmen učedníků „Petr, Jan, Jakub“ (v Mk 9,2: Petr, Jakub, Jan) v Lk 9,28 odpovídá sledu v Lk 8,51. Odlišně od ostatních synoptiků Lukáš zdůrazňuje ve shodě se svou tendencí obraz modlíciho se Ježíše (Lk 9,29), který předchází důležitou událost (srov. Lk 3,21; 6,12). Kromě toho Lukáš uvádí obsah rozhovoru mezi proměněným Ježíšem a Mojžíšem a Eliášem, který se týká Ježíšova „odchodu“ (Lk 9,31: *exodos*), ke kterému má dojít v Jeruzalémě. Tento „odchod“ zahrnuje nejen smrt (Lk 13,33), ale též vzkříšení a vyvýšení (Lk 9,51).³³ Pro Lukáše není „Jeruzalém“ pouze městem, které zabíjí proroky (Lk 13,34), avšak rovněž městem, kde má dojít naplnění Ježíšova osudu a události předem stanovené v Božím plánu spásy, jejichž cílem je Ježíšovo vejítí do slávy (Lk 24,26).

Zmínka o tom, že Petr a jeho druhové byli obtíženi velkou ospalostí (Lk 9,32a), se nachází pouze u Lukáše. Jelikož spí, zůstává jim skryt obsah rozhovoru. Poté co se probrali, spatřili Ježíšovu slávu a ty dva muže (Lk 9,32b). Když se tyto dvě nebeské bytosti začaly od Ježíše vzdalovat, ujímá se Petr slova. Znovu oslovuje Ježíše titulem *epistata* „mistr“ a navrhuje mu postavit tři stany, jeden pro něj a dva pro jeho doprovod. Zatímco v Mk 9,6 je Petrův návrh omluven jeho rozpačitostí a strachem, v Lk 9,33 je při tomto Petrově počínání zdůrazněna jeho nevědomost. Petrův návrh dostává odpověď tím, že učedníky zahalil oblak (Lk 9,34), jenž je podle biblického chápání spojen manifestací Boží přítomnosti a jeho slávy (srov. např. Ex 16,10; 19,9; 24,15–18). Petr a jeho dva společníci jsou naplněni bázní a slyší z oblaku hlas: „To je můj vyvolený Syn, toho poslouchejte!“ (Lk 9,35). Ježíš je takto provolán jako vyvolený Syn Boží a představen jako ten, koho je třeba poslouchat. Tři upřednostnění učedníci v čele s Petrem jsou svědky význačného dění. Oni předem spatřili slávu, kterou Kristus obdrží skrze svou smrt a vzkříšení.

2.8. Petr v roli mluvčího učedníků v souvislosti s Ježíšovým vyučováním o bdělosti (Lk 12,41–48)

Třetí evangelista představuje v Lk 12,41 Petra, jak vystupuje v roli mluvčího učedníků. Jedná se o text, který nemá paralelu v synoptických evangeliích a který náleží k lukášovské redakční činnosti. Petr se dotazuje Ježíše na rozsah platnosti právě řečeného. Ježíše oslovuje titulem „pán“ a zdůrazňuje tak jeho autoritu. Poněvadž napomenutí k bdělosti a věrnosti, jež bylo vyjádřeno skrze podobenství o bdících služebnících (Lk 12,35–38) a obrazné vyjádření o zloději (Lk 12,39–40), náleželo k vyučování adresovanému učedníkům (srov. Lk 12,22a), Petrova otázka dává najevo, že specifickým způsobem pověření apoštolové jsou vyzdviženi vůči všem ostatním učedníkům. Prostřednictvím otázky Petra, který vystupuje v roli mluvčího učedníků a který reprezentuje církevní autoritu, Lukáš upřesňuje adresáty následujícího Ježíšova vyučování. Podobenství o věrném a moudrém služebníkovi (Lk 12,42–46), jež pochází z pramene „Q“ (paralelní text s malými odchylkami se nachází v Mt 24,45–51), se zvláštním způsobem obrací na učedníky, kteří zastupují všechny věřící, především pak ty, kteří nesou zodpovědnost v Božím lidu.³⁴

³² Viz dále např. BOVON, F.: *Das Evangelium nach Lukas*, Teil I. *Lk 1,1–9,50*. Zürich – Neukirchen 1989, s. 488–489; SCHNEIDER, G.: *Das Evangelium nach Lukas, Kapitel 1–10*. Gütersloh – Würzburg 1992, s. 215.

³³ WIEFEL, W.: *Das Evangelium nach Lukas*. Berlin 1988, s. 180; KREMER, J.: *Lukasevangelium*. Würzburg 1992, s. 108.

³⁴ Tuto skutečnost potvrzuje Lukášova redakční činnost. Zatímco paralelní text v Matoušově evangeliu hovoří o „služebníkovi“ (Mt 24,35), Lukáš se zmiňuje o „správci“ (Lk 12,42). Kromě toho vynechává výraz „spoluslužebníci“ (Mt 24,49) vzhledem k tomu, že správce je nadřazen nad služebníky.

9. Petr v roli mluvčího učedníků v souvislosti s Ježíšovým vyučováním o majetku a následování (Lk 18,18–30)

V rámci Ježíšova poučného rozhovoru o majetku a následování (Lk 18,18–30), který Lukáš převzal z Mk 10,17–31 (srov. Mt 19,16–30), je Petr opět představen v roli mluvčího učedníků. V reakci na zdráhání se jednoho bohatého muže opustit svůj majetek při následování Ježíše a na Ježíšova slova o bohatých (Lk 18,18–27) sděluje Petr jako zástupce učedníků Ježíšovi, že oni opustili svůj majetek a jej následovali (Lk 18,28). Množné číslo „my“ není blíže specifikované, avšak v Lukášově evangeliu se vztahuje přinejmenším k Petrovi, Janovi a Jakubovi, o kterých se v Lk 5,11 říká, že opustili „všechno“. Pozoruhodné je, že Lukáš místo formulace „my jsme opustili všechno (*panta*)“ v Mk 10,28 (takto též v Mt 19,27) uvádí „my jsme opustili naše vlastnictví (*ta idia*)“. K vyjádření *ta idia* se v Novém zákoně nachází jediný paralelní text v Sk 4,32, který popisuje společenství majetku prvotní církve v Jeruzalémě. Redakčním použitím *ta idia* v Lk 18,28 chce možná Lukáš upozornit, že nemá na mysli pouze otázku zřeknutí se všeho při následování Ježíše, avšak též ochotu zřeknutí se vlastního majetku ve prospěch potřebných v církevním společenství.³⁵ Na příkladné jednání učedníků reaguje Ježíš slavnostním prohlášením (uvozeným pomocí „amen, pravím vám“), ve kterém je všem, kteří se zřikají majetku a rodinných pout pro Boží království, přislíbeno, že v tomto čase obdrží mnohokrát víc a v přicházejícím věku život věčný (Lk 18,29–30). Skutečnost, že markovské odůvodnění zřeknutí se majetku a rodinných pout (Mk 10,29: „pro mne a pro evangelium“) je v Lukášově evangeliu nahrazeno vyjádřením „pro Boží království“ (Lk 18,29), dává najevo, že Lukáš zde myslí na zvěstovatele Božího království, kteří opustili své rodiny (srov. Lk 9,58.60.62).³⁶ V kontextu Lukášova evangelia ryzí učednictví spočívá právě v tom, že se člověk zřekne všeho, co má (Lk 14,33). Petr a ostatní apoštolové splňují tuto podmínku být Ježíšovým učedníkem vzorným způsobem.

10. Petr společně s Janem pověřeni přípravou velikonoční večeře (Lk 22,7–13)

Epizodu o přípravě velikonoční večeře (Lk 22,7–13) přebírá Lukáš z Mk 14,12–16. Paralelní text se nalézá rovněž v Mt 26,17–19. Lukáš na rozdíl od ostatních synoptiků však uvádí, že iniciativy se v souvislosti s touto přípravou ujímá sám Ježíš, který posílá Petra a Jana do města. Významným úkolem, jímž je příprava velikonoční večeře, pověřuje Ježíš dva nejdůležitější učedníky, kteří z Lukášova pohledu po roce 44 po Kr., kdy už nežil Jakub (Sk 12,2), zastávali vůdčí roli v prvotní církvi (srov. Sk 3,1.3.4.11; 4,13.19; 8,14).³⁷ Je to poprvé v Lukášově evangeliu, kdy jsou Petr a Jan představeni ve význačném postavení v okruhu apoštolů. Tito dva, kteří později zastávají vůdčí postavení v církvi, jsou nyní Ježíšem vyzváni, aby prokázali službu tím, že připraví velikonoční večeři.

³⁵ LÉGASSE, S.: *L'appel du riche (Marc 10,17–31 et parallèles): Contribution à l'étude des fondements scripturaires de l'état religieux*. Paris 1966, s. 103–104.

³⁶ WIEFEL, W.: *Das Evangelium nach Lukas*. Berlin 1988, s. 322; KREMER, J.: *Lukasevangelium*. Würzburg 1992, s. 178.

³⁷ Srov. SCHNEIDER, G.: *Das Evangelium nach Lukas, Kapitel 11–24*. Gütersloh – Würzburg 1984, s. 442; KREMER, J.: *Lukasevangelium*. Würzburg 1992, s. 210–211.

11. Rozhovor Ježíše s Petrem (Lk 22,31–34)

Do líčení poslední večeře, kterou zachycují všechna tři synoptická evangelia (Mt 26,17–29; Mk 14,12–25; Lk 22,7–38), Lukáš připojuje Ježíšova slova na rozloučenou (Lk 22,21–38), která se týkají rozličných témat: označení zrádce (Lk 22,21–23), diskuse ohledně velikosti a výzva ke službě (Lk 22,24–27), příslib království (Lk 22,28–30), ohlášení Petrova zapření a jeho obrácení (Lk 22,31–34), pohled zpět do minulosti a výhled do budoucnosti (Lk 22,35–38).³⁸ Verše Lk 22,31–34 obsahují výrok Ježíše o zkoušce, která přijde na apoštoly, a dialog mezi Ježíšem a Petrem, ve kterém Ježíš předpovídá Petrovi zkoušku, kterou zakusí, a jak zapře, že zná Ježíše. Text Lk 22,31–32 nemá protějšek v ostatních synoptických evangeliích a pochází z pramene „L“. Na verše Lk 22,33–34 se často pohlíží jako na lukášovskou redakci textu Mk 14,29–31.³⁹ Na druhou stranu však nelze zcela vyloučit, že je zde použita tradice, kterou znal rovněž evangelista Jan a podle které se předpověď Petrova zapření odehrála v místnosti, kde se slavila Poslední večeře a nikoli na cestě k Olivové hoře, jak uvádí Mk a Mt.⁴⁰

Text v Lk 22,31–32 začíná nápadně s dvojnám a tudíž naléhavým oslovením „Šimone, Šimone“ (srov. Lk 10,41; Sk 9,4) a výrazem „hle“, který vybízí k pozornosti. Pak je řeč o satanovi, jenž si vyžádal, aby směl apoštoly tříbit. Výpověď o požadavku satana připomíná texty Job 1,6–12 a 2,1–7. Působení satana je představeno jako Bohem povolené a tudíž ohraničené. Obrazné vyjádření o tříbení, které smí být narážkou na Am 9,9, odkazuje na otřesy ve víře a vyzkoušení, které učedníci v následujících hodinách zakusí (srov. Mk 14,27). Vůči žádosti satana, který se snaží Šimona skrze těžké pokušení přivést k pádu, se nachází Ježíšova modlitba za něj, aby jeho víra nezanikla. Ježíšova modlitba se prokazuje jako silnější a Šimon dostává skrze tuto podporu moc k posilování bratří, kterými jsou pozdější křesťané (Sk 1,15; 15,23.32).⁴¹ Ježíšova slova adresovaná Petrovi jsou přípravou na jeho misijní roli, kterou bude zastávat dle následujícího svědectví Lukáše (Lk 24,34; Sk 1–15).

Na Ježíšova slova v Lk 22,31–32 reaguje Petr ujištěním své věrnosti, ve kterém vyjadřuje svou připravenost jít s Ježíšem do vězení a na smrt.⁴² Zatímco v Mk 14,31 ubezpečuje Petr o své připravenosti „zemřít spolu s“ Ježíšem, Lukáš staví před oči pomocí odkazu na vězení a smrt situaci mučedníka (srov. Sk 21,13; 23,29).⁴³ Ježíš mu však předpovídá, že ho zapře ještě dnes⁴⁴ před zakokrháním kohouta ráno (Lk 22,34). Zatímco v Mk 14,30 se uvádí, že Petr zapře samotného Ježíše (takto též v Mt 26,35), evangelista Lukáš vztahuje zapření k Petrově znalosti Ježíše (Lk 22,34). Takto je snad trochu zmírněna vážnost Petrova selhání.⁴⁵ Petr skrze zapření Ježíše zcela neodpadne od víry, nýbrž bojácně zapře, že ho zná, a tak přeruší s ním pouto. Příklad o utvr-

³⁸ Lukášovo líčení poslední večeře, které zahrnuje Ježíšovu řeč na rozloučenou (Lk 22,21–38), lze z formálního hlediska přiřadit k literárnímu druhu *symposion*, který je známý v řecké literatuře (srov. např. Platón, Plutarch, Epikuros; viz dále GRASSO, S.: *Luca*. Roma 1999, s. 348, pozn. 49) a který je použit rovněž na několika dalších místech v Lukášově evangeliu (Lk 5,27–39; 7,36–50; 11,37–54; 14,1–24).

³⁹ Srov. např. SCHNEIDER, G.: *Das Evangelium nach Lukas, Kapitel 11–24*. Gütersloh – Würzburg 1984, s. 452.

⁴⁰ FITZMYER, J. A.: *The Gospel According to Luke (X–XXIV)*. New York 1985, s. 1421.

⁴¹ KLEIN, H.: *Lukasevangelium*. Göttingen 2006, s. 675.

⁴² Apoštol Petr zemřel mučednickou smrtí (srov. Jan 21) v Římě mezi roky 64 a 68 za Neronova pronásledování. Kolem roku 100 je dosvědčena mučednická smrt Petra v 1 Klem 5,4, avšak bez bližšího upřesnění. Tradice o Petrově ukřižování se poprvé objevuje u křesťanského spisovatele Tertuliána († po roce 220) v *Adversus Gnosticos Scorpiace* 15 (PL 2,151). Údaj o tom, že Petr byl ukřižován hlavou dolů, je pozdějším rozvinutím (srov. EUSEBIUS: *Historia Ecclesiastica* 3,1,2; PG 20,216; *Skutky Petrovy* 37; DUS, J. A. (ed.): *Novozákonní apokryfy*, sv. II. Příběhy apoštolů. Praha 2004, s. 157.

⁴³ ERNST, J.: *Das Evangelium nach Lukas*. Regensburg 1993, s. 458.

⁴⁴ Den začíná podle židovského počítání již večer.

⁴⁵ ROSSÉ, G.: *Il vangelo di Luca: Commento esegetico e teologico*. Roma 2001, s. 898–899.

zování bratří ve víře, který se nachází v určitém nesouladu s ohlášením zapření, není Petrovým výkonem, nýbrž má zcela základ v Ježíšově modlitbě.

12. Událost Petrova zapření (Lk 22,54–62)

Na rozdíl od Mk 14,43–52 a Mt 26,47–56 se Lukáš nezmiňuje o útěku učedníků při Ježíšově zatčení (Lk 22,47–53). Při odvedení Ježíše do domu velekněze Lukáš ve shodě s ostatními synoptiky líčí trojí Petrovo zapření. Zatímco Marek a Matouš uvádí sled událostí výslech (Mk 14,53–64; Mt 26,57–66), vysmívání (Mk 14,65; Mt 26,67–68), Petrovo zapření (Mk 14,66–72; Mt 26,69–75), Lukáš naproti tomu líčí události v pořadí Petrovo zapření (Lk 22,54–62), vysmívání (Lk 22,63–65), výslech (Lk 22,66–71). Pokud jde o otázku tradice a redakce, lze se domnívat, že tyto verše jsou především svébytnou lukášovskou formou Markova textu,⁴⁶ i když existují též zastánci názoru, že Lukáš převzal tuto látku ze zvláštního zdroje.⁴⁷

Petr zůstává Ježíšovi nablízku i po jeho zatčení (srov. Lk 22,61) a zapírá tak Ježíše v jeho blízkosti. Petr zapírá, že Ježíše zná (Lk 22,57), že patří mezi jeho přívržence (Lk 22,58) a že byl s Ježíšem (Lk 22,59–60). Petr zapírá nejen znalost Ježíše, ale též že je Ježíšovým učedníkem. Petr je zde napaden nejen služkou, jejíž svědectví může být zpochybněno, avšak dokonce dvěma služebníky, tj. dvěma mužskými svědky (viz Dt 19,15; srov. JOSEPHUS, *Ant.* 4,219).⁴⁸ Takto sám Petr v pašijovém vyprávění u Lukáše se stává odpadlík/dezertér Ježíše.

Lze pozorovat, že Lukáš (Lk 22,56–62) zmiňuje slova Petrova zapření vůči Markovi (Mk 14,66–72), jak je zejména patrné z Petrova třetího zapření, při kterém v Lk 22,60 není vylíčen, jak se zaklíná a zapřísahá (srov. Mk 14,71). Lukáš nejen odstraňuje stupňující charakter trojího Petrova zapření, ale též jako jediný z evangelistů se zmiňuje o tom, že po třetím zapření Ježíš pohlédl na Petra (Lk 22,61). Tímto svým pohledem, jenž je výrazem zájmu, Ježíš nepřipomněl Petrovi pouze svou předpověď jeho zapření (Lk 22,34), avšak také svou modlitbu za poslání, které mu stanovil (Lk 22,32).

13. Petr v příběhu o objevení prázdného hrobu (Lk 24,12)

Příběh o prázdném hrobu v Lk 24,1–12 je redakčně přepracovanou verzí Mk 16,1–8 s ohledem na celkové teologické zaměření Lukášova evangelia. Verš Lk 24,12, jenž vykazuje podobnosti s Jan 20,3–8, má zřejmě původ v samostatné ústní tradici, kterou použil rovněž evangelista Jan.⁴⁹

O zprávě žen učedníkům se zmiňuje též Mt 28,8 (jinak Mk 16,8), avšak pouze Lukáš zachycuje reakci Ježíšových učedníků na zprávu žen. Učedníci považují slova žen za lh/roj „tlachání“ (Bible 21), „blouznění“ (Český ekumenický překlad), „plané řeči“ (Český liturgický překlad).⁵⁰

⁴⁶ SCHNEIDER, G.: *Das Evangelium nach Lukas, Kapitel 11–24*. Gütersloh – Würzburg 1984, s. 464; FITZMYER, J. A.: *The Gospel According to Luke (X–XXIV)*. New York 1985, s. 1456–1457.

⁴⁷ MARSHALL, I. H.: *The Gospel of Luke*. Exeter 1978, s. 839–840; WIEFEL, W.: *Das Evangelium nach Lukas*. Berlin 1988, s. 382.

⁴⁸ SCHWEIZER, E.: *Das Evangelium nach Lukas*. Göttingen 1986, s. 231.

⁴⁹ Srov. např. FULLER, R. H.: *The Formation of the Resurrection Narratives*. New York 1971, s. 101–102; KLEIN, H.: *Lukasevangelium*. Göttingen 2006, s. 719. WIEFEL, W.: *Das Evangelium nach Lukas*. Berlin 1988, s. 406: se domnívá, že příběh s Petrem pochází z nemarkovské tradice, která se objevuje jen v Jan 20,3–9 ve značně rozšířené a přepracované formě.

⁵⁰ Viz dále SPICQ, C.: *Lexique théologique du Nouveau Testament*. Fribourg 1991, s. 908–909.

Pro lidský rozum pohoršlivé poselství o vzkříšení se může setkat jen s nepochopením. Následkem toho apoštolové nevěří ženám (srov. Lk 24,41) a nepokládají je za důvěryhodné osoby.

V Lk 24,12 je zmíněna zvláštní reakce Petra, který běží ke hrobu, aby si ověřil poselství žen. Tento apoštol, jehož přední postavení Lukáš vícekrát ve svém evangeliu zdůraznil, nesdílí postoj ostatních učedníků. Odebírá se k Ježíšovu hrobu s chvatem – „on běžel“. Běh je neobvyklým chováním pro dospělou osobu (srov. Lk 15,20; 19,4; Mt 28,8) a vyjevuje zvláštní zájem a angažovanost. Do hrobu nevstoupil. Pouze do něho nahlédl. To, co uviděl, byly jen pruhy plátna k ovázání mrtvého těla. Popsaný skutkový stav toho, co Petr spatřil, dává najevo, že Ježíšovo tělo nebylo ukradeno (srov. Mt 28,13–15), neboť pokud by tomu tak bylo, tak by bylo snazší je nést zavnuté do pláten.⁵¹ Petr je takto představen jako svědek prázdného hrobu. Prohlédnutí prázdného hrobu jej ještě nevede k víře, opouští ho a jde domů. Prázdný hrob neumožňuje dospět k přesvědčení, že Ježíš byl vzkříšen. Nevrací se od hrobu s radostí, avšak s údivem. Prázdný hrob přivádí k uvažování, avšak ještě nevede k pevnému přesvědčení víry. Reakce Petra, kterou je „údiv“, jej řadí k příbuzným Alžběty (Lk 1,63), k pastýřům (Lk 2,18), k Ježíšovým rodičům (Lk 2,33), k obyvatelům Nazareta (Lk 4,22) a k postoji učedníků po utišení bouře (Lk 8,25). Jedná se o ambivalentní stanovisko. Dění působí mocným způsobem na Petra, avšak ještě má těžkosti s jeho plným pochopením. Údiv může být předstupněm víry (srov. Lk 2,18.33; 7,9), avšak může se též změnit v nevěru (srov. Lk 4,22; 11,14; Sk 2,7).

Jako důvod údivu uvádí Lukáš „dění – co se stalo“: to zahrnuje jak prázdný hrob, tak rovněž zprávu žen. Petr tedy nezaujímá postoj (nebo již ne) posměchu jako je předtím tvrzeno o apoštolech, avšak také ještě není ho možné považovat za věřícího. Reakce Petra mohla Lk sloužit k tomu, aby svým čtenářům objasnil, že vidění prázdného hrobu nepůsobí žádné výhody ve víře. K víře Petr přichází teprve skrze setkání se Vzkříšeným (Lk 24,34).

14. Vyznání učedníků o Ježíšově vzkříšení a jeho zjevení Šimonovi (Lk 24,34)

Poslední zmínka o Šimonovi/Petrovi v Lukášově evangeliu je ve verši Lk 24,34, jenž tvoří součást epizody o emauzských učednících (Lk 24,13–35), která je vlastní látkou Lukášova evangelia. Verš Lk 24,34, jenž obsahuje starobylou tradici o zjevení vzkříšeného Ježíše Petrovi, se kterou se setkáváme v 1 Kor 15,5 a Mk 16,7, Lukáš vložil do příběhu o emauzských učednících.

Dva učedníci, kteří putovali do Emauz, se po svém setkání se vzkříšeným Ježíšem vydávají okamžitě zpět do Jeruzaléma, kde nalézají Jedenáct a ostatní učedníky pohromadě (Lk 24,33), kteří tvoří dohromady jádro rodící se církve. Před tím, než tito dva učedníci mohou podat zprávu, skupina Jedenácti a jejich druhové sdělují: „Pán skutečně byl vzkříšen a zjevil se Šimonovi.“ (Lk 24,34). První oficiální zvěstování o Ježíšově vzkříšení tak zaznívá od okruhu jedenácti učedníků a jejich druhů. Tato zvěst se opírá o staré prvky tradice (srov. 1 Kor 15,5 a Mk 16,7). Skutečnost, že pro Petra je zde použito jména „Šimon“, není zapotřebí spatřovat jako náznak starší tradice, neboť Lukáš jej takto nazývá i na jiných místech ve svém evangeliu (Lk 5,3–5.8.10; 6,14; 22,31). Výslovným jmenováním Šimona jako svědka, je poukázáno na spolehlivost a hodnověrnost velikonočního poselství. Šimon Petr je představen jako první oficiální svědek vzkříšení (srov. 1 Kor 15,4). Zjevení Vzkříšeného, kterého se mu dostalo, není blíže vyprávěno, nýbrž pouze označeno. Je třeba se domnívat, že nastalo po Petrově návštěvě prázdného hrobu (Lk 24,12). Není rovněž zmíněno, kde se tato událost odehrála. Z Lukášova evangelia vychází najevo, že toto zjevení zřejmě nastalo v Jeruzalémě. Toto zjevení Petrovi je zákla-

⁵¹ WOLTER, M.: *Das Lukasevangelium*. Tübingen 2008, s. 773.

dem k jeho pověření „utvrzovat své bratry“ (Lk 22,32). Jedná se o zvláštní obdarování vzkříšeným Ježíšem osobě, která sehraje vůdčí roli v prvotní církvi, jak popisuje Lukáš ve své druhé knize – ve Skutcích apoštolů. Postoj nevěry okruhu Jedenácti a jejich druhů vůči zprávě žen (Lk 24,11) je odstraněn skrze zjevení Vzkříšeného Šimonu Petrovi. On je prvním svědkem, který sděluje komunitě zjevení vzkříšeného Ježíše. Je tedy zcela zřetelné, že apoštolská víra ve vzkříšeného Ježíše nespočívá na příběhu o prázdném hrobu nebo na poselství andělů, avšak se zakládá na skutečném setkání s ním. Teprve po oficiálním vyznání „těch v Jeruzalémě“ přichází ke slovu oba dva emauzští učedníci. Jejich vyprávění zastává funkci zdůraznění a potvrzení zjevení vzkříšeného Ježíše Petrovi. Šimon Petr je podle svědectví Lukášova evangelia jak prvním povoláním Ježíšovým učedníkem (Lk 5,1–11), tak prvním svědkem vzkříšeného Ježíše.

Závěr

Skutečnost, že se Šimon/Petr objevuje ve 14 scénách v Lukášově evangeliu, zřetelně prozrazuje, že jeho autor mu vymezil značné postavení. Tyto scény Lukáš dovedným způsobem začlenil do svého evangelia. V rámci počátečního Ježíšova vystoupení v Galileji (Lk 4,14–44) se objevuje scéna o uzdravení Šimonovy tchýně (Lk 4,38–39). V souvislosti s popisem Ježíšova veřejného působení v celé judské zemi (Lk 5,1–9,50) evangelista Lukáš uvádí šest scén, které začínají líčením povoláním Šimona Petra (Lk 5,1–11) a které vrcholí Petrovým vyznáním Ježíše jako Božího Mesiáše (Lk 9,18–22) a událostí proměnění (Lk 9,28–36). Dvě scény s Šimonem/Petrem, ve kterých zastává roli mluvčího učedníků (Lk 12,41–48; 18,18–30), se nachází ve spojitosti s Ježíšovým putováním do Jeruzaléma (Lk 9,51–19,27). V rámci líčení pašijových (Lk 22,1–23,56) a velikonočních (Lk 24,1–53) událostí se objevuje celkem pět scén s Šimonem/Petrem (Lk 22,7–13; 22,31–34; 22,54–62; 24,1–12; 24,34). Na základě umístění scén s Šimonem/Petrem ve stavbě evangelia je patrné, že v Lukášově evangeliu Petr zřetelně zastává důležitou roli na začátku a na konci Ježíšova působení.

Polovinu scén s Šimonem/Petrem převzal Lukáš z markovské tradice (Lk 4,38–39; 6,12–16; 8,40–42.49–56; 9,18–22; 9,28–36; 18,18–30; 22,54–62) a redakčně je upravil ve shodě s literárním a teologickým zaměřením svého evangelia. Čtyři scény čerpal evangelista Lukáš z vlastní tradice „L“ (Lk 5,1–11; 22,31–34; 24,12; 24,34) a do tří scén redakčně vložil osobu Šimona/Petra (Lk 8,43–48; 12,41–48; 22,7–13). Specifický portrét Šimona Petra v Lukášově evangeliu vychází najevo především ze scén, které evangelista čerpal z vlastní tradice, a z redakčních úprav markovské tradice.

V Lukášově evangeliu je neustále zdůrazňováno zvláštní postavení Petra. Při události Ježíšova povolání prvních učedníků v Lk 5,1–11 je Šimon Petr vůči ostatním vyzdvižen (odlišně v Mk 1,16–20). V tomto příběhu je na osobě Šimona Petra ukázáno, že povolání k apoštolské službě má základ v suverénní Ježíšově iniciativě a moci jeho slova a že toto povolání je spjato jednak s aktivně projeveným postojem víry vůči Ježíšovi (Lk 5,5) a jednak s vyznáním jak vlastní lidské hříšnosti, tak Ježíšovy důstojnosti (Lk 5,8). Ve shodě s markovskou předlohou je Šimon/Petr u Lukáše uveden v čele jak dvanácti (Lk 6,14 // Mk 3,16), tak tří upřednostněných (Lk 8,51 // Mk 5,37; Lk 9,28 // Mk 9,2) učedníků. Dále můžeme pozorovat, že evangelista Lukáš se snaží odstranit negativní rysy Petra a představit jeho kladný obraz. V Lk 9,18–22 Petr v roli mluvčího učedníků vyznává Ježíše jako „Božího Mesiáše“ (Lk 9,20), a v protikladu k Mk 8,32b–33

⁵² Pozoruhodné je, že rovněž ve Skutcích apoštolů je Petr jak prvním ze Dvanácti, kdo je zmíněn jménem (Sk 1,13) a kdo vystupuje v aktivní roli (Sk 1,15), tak také posledním ze Dvanácti, kdo je uveden jménem (Sk 15,7).

nereaguje odmítavě na Ježíšovu předpověď utrpení a není od Ježíše pokárán jako „satan“. V této roli mluvčího vystupuje Šimon/Petr ještě vícekrát (srov. Lk 8,45; odlišně v Mk 5,31). Zvláštní důležitost zastává scéna v Lk 12,41–48, kde prostřednictvím otázky Petra, který vystupuje v roli mluvčího učedníků (odlišně v Mt 24,45–51) a který reprezentuje církevní autoritu, evangelista Lukáš upřesňuje adresáty podobenství o věrném a moudrém služebníkovi (Lk 12,42–46), jež se zvláštním způsobem obrací na učedníky, kteří zastupují všechny věřící, především pak ty, kteří nesou zodpovědnost v Božím lidu. Podle Lk 22,7–13 (odlišně Mk 14,12–16) jsou „Petr a Jan“, kteří později zastávají vůdčí roli v prvotní církvi (srov. Sk 1–8), pověřeni přípravou velikonoční večeře. Při poslední večeři předchází Ježíšově předpovědi Petrova trojího zapření (Lk 22,34) Ježíšova modlitba za něj (Lk 22,32). Tuto Ježíšovu předpověď o trojím zapření se Petr nesnaží vyvrátit, jako je tomu v Mk 14,29–31, avšak bezprostředně před ní pronáší prohlášení o své připravenosti k následování: „Pane, s tebou jsem ochoten jít od vězení i na smrt!“ (Lk 22,33). Při líčení události Ježíšovy modlitby v Getsemanech v Lk 22,40–46 není Petr zmíněn a tudíž není adresátem Ježíšových kárajících slov, jako je tomu v Mk 14,37. Petr zůstává Ježíšovi nablízku i po jeho zatčení (srov. Lk 22,61). Petr tedy zapírá Ježíše v jeho blízkosti. Lze pozorovat, že Lukáš (Lk 22,56–62) zmiňuje slova Petrova zapření vůči Markovi (Mk 14,66–72), jak je zejména patrné z Petrova třetího zapření, při kterém v Lk 22,60 není vyličen, jak se zaklíná a zapřísahá (srov. Mk 14,71). Lukáš nejen odstraňuje stupňující charakter trojího Petrova zapření, ale též jako jediný z evangelistů se zmiňuje o tom, že po třetím zapření Ježíš pohlédl na Petra (Lk 22,61). Tímto svým pohledem, jenž je výrazem zájmu, Ježíš nepřipomněl Petrovi jen svou předpověď jeho zapření (Lk 22,34), avšak i svou modlitbu za poslání, jež mu stanovil (Lk 22,32). Nakonec pak na přední postavení Petra evangelista Lukáš upozorňuje zmínkou o jeho zvláštní reakci na poselství žen v Lk 24,12 a jeho představením jako prvního svědka vzkříšeného Ježíše v Lk 24,34 (srov. též Sk 2,14–41). Význam Šimona Petra je konec konců potvrzen tím, že je jak prvním ze Dvanácti, kdo je uveden jménem v Lukášově evangeliu (Lk 4,38) a kdo vystupuje v aktivní roli (Lk 5,5), tak rovněž posledním ze Dvanácti, kdo je zmíněn jménem v Lukášově evangeliu (Lk 24,34).⁵²